

KOOSTÖÖPROJEKT

„PIIRKONDADE KOGEMUSVAHETUS JA TEGEVUSRÜHMADE KOOSTÖÖ“

ÕPPEREIS POOLA, MALOPOLSKA PIIRKONDA

06.05-10.05.2025

KOKKUVÕTE

1. päev - 6. mai

Lend Tallinn-Warssavi-Krakow. Lennukompanii LOT lend väljub 06.05 kell 14.20.

17.45 saabumine Krakowi lennujaama.

Transfeer hotelli. Majutus kesklinnas asuvas hotellis Vienna House Krakow***.

2. päev – 7. mai

Kohtumine Wieliczka maakonna kohaliku tegevusrühmaga (LGD Powiatu Wielickiego) Wieliczka multimeediakeskuses

Piirkonna suuruseks on neil 248 km² ja inimesi praeguseks ca 85 000 ning viimasel ajal tuleb rahvast järjest juurde (tänu sellele, et ollakse Krakowile lähedal, on piirkond populaarne). Praegune tegevusgrupp tekkis kahe grupi liitumisel. Parasjagu ollakse uue perioodi eelarve algusetapis. Poolas on üldse kokku 297 tegevusgruppi, Malopolska piirkonnas on neid 24. Katusorganisatsioon on selles piirkonnas 2 ning olemas on ka ülepoolaline võrgustik. Kõik vormide täitmised toimuvad praegusel ajal juba ainult elektrooniliselt. Hindamiskomisjonis on 11 inimest. Erinevate meetmete jaoks on olemas erinevad platvormid. Põllumajandusmeede on ülepoolaline ja selle algatas ministeerium. Põllumajanduses esitatakse taotlusi ligi neli korda rohkem, kui on selleks olemas raha. Meile tutvustatakse ka projekte, mis on hiljuti ellu viidud.

Niepolomice – jalutuskäik giidiga

Kohalik giid tegi meile kiire ekskursiooni nii kaunis Niepolomice linnas kui ka sinna LEADER toetuste abil rajatud tegevuspargis. Niepolomice asub ca 20 km Krakowist idas. Alguse sai see linn kuningas Kazimierz III Suure poolt 1340. aastal rajatud kindlusest, saades päris linnaõigused 1776. aastal. Aastatel 1550-1571 ehitati eelnevalt mainitud kindlus ümber renessanss-stiilis lossiks, millest sai Poola kuningate jahiloss.

Tegevuspark oli väga põnev ning pidi juba täitma täielikult oma eesmärgi, olles kohalike seas väga populaarseks kohaks, kus käiakse palju igas vanuseastmes aega veetmas.

Wieliczka soolakaevandus

Kokkuvõte Vello Teder

Kaevandus asub Poolas Malopolska piirkonnas Krakowi lähedal Wieliczkas. Tegemist on 50-300 meetri sügavusel maapõues asetseva iidse soolalademetes merepõhjaga. Algselt avastati sool allikates, mille vesi oli soolane. Seda eraldati päikese käes või lõkkel vee välja aurutamise teel.

Umbes aastal 1300 haarati labidad ja kirkad ning avati kaevandus. Nüüdseks on kaevandusel 9 käikude tasapinda, mis ulatuvad 300 meetri sügavusele ja mille kogupikkus on üle 300 kilomeetri. Hetkel on seal mehhaaniline kaevandamine lõpetatud ja soola saamine toimub taas veega lahustamise ja hiljem maapeal aurustamise teel.

Samas on kaevandus ka üks Poola suurimaid turismiobjekte, mida külastab aastas 1,8 miljonit inimest. Kõrghooajal suudab muuseum vastu võtta kuni kümme tuhat külastajat päevas ja ekskursioonid toimuvad ööpäevaringselt. Objekt on suletud 5 päeva aastas tähtsamate pühade ajal. Turistidele on avatud ainult väike osa käikudest ja koobastest ning külastused toimuvad umbes kahekümneliikmelistes gruppides, kelle üle peab giid ranget kontrolli. Külastus kestab umbes 3-3,5 tundi ja algab laskumisega 64 meetri sügavusele mööda puidust treppi. Peale seda tulevad käigud, koopad, kirikud, järved, trepid, õhulüüsid, kohvikud ja poed. Lisaks eksponeeritakse kaevanduse arengut algusest kuni tänapäevani. Erilist muljet avaldas kõik, mis oli soolast tehtud, nagu skulptuurid ja lühtrid ning ka koobaste kõrgus, mis ulatub kohati 30 meetrini. Sealset õhku loetakse tänu soolasisaldusele väga tervislikuks, eriti hingamisteedele. Kaevanduses on lisaraha eest võimalik tellida endale ööbimine või paadisõit järvele. Ka korraldatakse kirikutes ja kabelites teenistusi, kontserte ja pulmi. Olles jõudnud 130 meetri

sügavusele, ootab kauplus suveniiridega ja lift tagasi maa peale. Kellel on soovi koopaid pikemalt nautida, on võimalus enne lifti võtta muuseumi külastus ja saab seda kõike veel tunni jagu lisaks.

3. päev – 8. Mai

Mogilany SIMBA lastemängutuba

Kokkuvõte Tiia Rodi

Mogilany Simba lastemängutuba on asutatud 5 aastat tagasi 2-6 aastastele lastele aktiivseks ajaveetmiseks - liikumise edendamiseks ning sünnipäevade läbiviimiseks. Seda dekoreeriti vastavalt populaarsetele laste animafilmidele, nagu Lõvikuningas (sellest ka nimi) jt Hollywoodi suurteosed. Ruum pole enda oma, vaid on renditud. Mängutuba on avatud iga päev, 1 tunni tasu on 25 zloti, kuid võimalik on soetada ka kahe-tunni-pilet või päevapilet. Mängutuba rajati LEADER-toetuse abil nõuava innovaatilisuse põhjendusega, et seda on väga vaja. Konstruksioonid- atraksioonid läksid maksma kokku 270 000 zł, lisaks osteti interaktiivne vaip ja veel valguslahendus, mis läksid maksma 43 000 zł. LEADERi poolne nõue oli 1 täistöökohta loomine 3-ks aastaks, milleks eraldati 25 000 zł.

Hetkel on mängutoaga hõivatud 3 töötajat: juhataja ise ning kaks 0,5 koormusega töötajat. Majanduslikult saadakse hakkama, suurima sissetuleku annavad laste sünnipäevad. Koht on populaarne kohaliku kogukonna seas, kuid külastajaid on ka kaugemalt.

Kohtumine kohaliku tegevusgrupiga Radziszówi mõisas

Tegevusgrupi Blisko Krakowa - Lokalna Grupa Działania tööruumid asuvad kaunis vanas Radziszówi mõisahoones. Oleme seal nende jaoks kolmas Eestist pärit grupp. Nende tegevusgrupp hõlmab kuut valda ja selles on 85 liiget - 19 juriidilist ja 66 füüsilist isikut (need viimased võivad ka ettevõtlusega tegeleda). Piirkond on 400 km² suur ning see moodustab kogu Krakowi maakonnast 32%. Eelmisel perioodil (2014-2020) oli nende eelarve 2 904 000 €. Tegevusgrupi juhid teevad meile ka lühiülevaate toetuse saajatest ja elluviidud projektidest. Toetatud on näiteks kultuurimaja kõõgi renoveerimist, vabatahtlike päästeseltside vahendite soetamist, mänguväljakute rajamist, rahvariiete soetamist jne. Praeguse perioodi numbreid saab näha allolevalt slaidilt.

Eramuuseum „Ostatnia Kolejka” (Viimane rong)

Kokkuvõtte Piret Mõttus

Czernichówi külla "Ostatnia Kolejka"(Viimane rong") eramuuseumisse jõudsimel kell 12.00. Muuseumi rajas Robert Stefaniuk koos abikaasaga aastal 2018. Rongide huvi on Robertil (ta töötas varasemalt veduri mootorite mehaanikuna) ja aiandushuvi tema abikaasal. Mõned räägivad, et "naine püüab romusid peita ilusa looduse sisse". Ja ilus on see aed tõesti.

Muuseum pakub killukest Poola raudtee ajalugu, osa vanast raudteetehnikast on nende poolt „päästetud“. Kõige kaugema päritoluga on Hollandist toodud rong. Muuseumi kollektsioonis on üheksa ajaloolist vedurit, kuus vagunit jpm. Üks vedur on laiarööpmeline ja teised kitsarööpmelised. Algusest saadik on nad teinud tihedat koostööd kohaliku koostöörühmaga ja ametitega, kes valmistavad neile koolitusmaterjale haridusprogrammideks. Näiteks koolitus "Kuidas ületada raudteed?".

Muuseumis käib päevas umbes viiskümmend inimest, 30-50 gruppi aastas, grupis on 30-50 inimest. Käivad koolid, lasteaiad, lisaks on erikülastused. Kui tulevad eraisikud, on külastusajaks ette nähtud kaks tundi, mille sisse mahuvad mängud, käsitöötuba ja võimalus väikesel lõigul sõita dreziiniga. Muuseumi territooriumil saab pidada sünnipäevi ja ka teisi üritusi, võimalused selleks on loodud. Muuseumi eesmärk on pakkuda lõõgastust, puhkust, võimalust vaikuseks ja nautida iluaeda. Pererahvale jaoks ei ole esikohal mitte müük, vaid inimsuhted. Müügitulu läheb muuseumi arendamiseks ja eksponaatide restaureerimiseks. Muuseumimaja ja imeline aed justkui osutavad, et seal elatakse aastaringi, aga see ei ole nii. Peale covidit kukkus peremees katuselt alla ja pidi uuesti kõndima õppima.

Muuseumil on külalisteraamat, müügil on suveniirid, on annetuskast. Muuseumi kolm reklaamrongi on pandud Krakowi ringteede äärde. Muuseum on avatud kevadest sügiseni, peamiselt nädalavahetustel ja pühade ajal, ettetellimisega ka nädala sees. Tavapilet maksab 25 Poola zlotti, perepilet 20 zlotti ja lapsed kuni kolme aastani on tasuta. Maksmine ainult sularahas. Kõigile meie grupi liikmetele kingiti ajalooline rongipilet ja meie kinkisime neile Eesti maiuseid ja suveniire. Kõige lõpuks degusteerisime kohalike meistrite suitsutatud sinki ja valmistatud vorsti. Oli tore kohtumine!

Jalutuskäik giidiga Krakovi linnas

Kokkuvõte Kristel Potsepp

Krakovi külastus oli tõeliselt meeldejääv, eriti tänu meie giidile Johannale, kes viis meid kolmetunnisele ringkäigule vanalinna ja oskas iga vaatamisväärsuse juures ka väga köitva loo rääkida. See uhke linn on üleni täis arhitektuurilisi, ajaloolisi ja kulinaarseid elamusi, mille üle poolakad on väga uhked.

Alustasime oma teekonda sõjamonumendi juurest, mis asub turuväljaku lähedal, monument sümboliseerib üht olulist Poola lahinguvõitu. Seejärel liikusime Euroopa suurimale keskaegsele linnaväljakule Rynek Glowny, kus asub renessanss-stiilis Cloth Hall. Linnapildis domineerib Püha Neitsi Maarja basiilika - keskaegses gooti stiilis vapustav punastest tellistest ehitis. Maagilise õhkkonna hoidmiseks mängib trompetist (poola keeles *hejnał*) igal tunnil neljas suunas viienoodilist melodiat. Edasine teekond jätkus Waweli lossi ja katedraali poole, mis on Poola ajaloo süda. Poola kuningate ja rahvuskangelaste viimase puhkepaigana kuulub Wawel Poola kõige austatuma ja olulisema kultuuripärandi hulka. Suursugune Waweli loss asub Visla jõe ääres. Möödusime mitmest märkimisväärsest kirikust, sealhulgas Püha Andrease kirikust, mis on üks vanimaid Poolas ja ehitatud romaani stiilis juba 11. sajandil. Giid andis teada, et Krakovi igal teisel tänaval asub kirik ja kokku on linnas 58 kirikut ja lossi. Üks huvitav koht, millest möödusime, oli viietärnihotell Copernicus, mille restoran on tunnustatud Michelini tärniga. Giid Johanna rääkis, et Krakov on tõeline tudengilinn – siin asub 23 ülikooli ning õpib üle 55 000 üliõpilase. Tuntuim on Jagiello ülikool, mis on asutatud juba 1364. aastal ning kuulub Euroopa vanimate sekka. Krakovis asub ka populaarne Kazimierzi linnaosa, mis oli ajalooline juudi kvartal. Tänapäeval on see muutunud elavaks ja boheemlaslikuks piirkonnaks, kus leidub palju kohvikuid, baare ja

kultuurisündmusi. Enamikul juudi päritolu inimestel üle maailma on mingisugune side Poolaga – olgu see siis perekondlik, kultuuriline või ajalooline.

Erilise peatuse tegime piiskopipalee juures, kus asub kuulus „paavsti aken”. Just sellelt rõdult kõnetas paavst Johannes Paulus II – kodanikunimega Karol Wojtyła – inimesi oma Krakovi külaskäikudel. Kuigi ta sündis Wadowices, umbes 50 km kaugusel, oli tema elu ja vaimulik tee tihedalt seotud Krakoviga. Ta õppis Jagiello ülikoolis, teenis linnas preestrina ja hiljem Krakovi peapiiskopina, enne kui temast sai 1978. aastal esimene poolakast paavst. Krakov on tema elu ja pärandi lahutamatu osa.

Giid jagas ka huvitavat täpsustust – kuigi sageli arvatakse, et Krakov oli Poola pealinn, siis tegelikult seda ta ikkagi ei olnud. Krakov oli Poola keskus – vaimne ja kultuuriline kese, kus krooniti paljud Poola kuningad.

Ekskursiooni lõpp oli eriti meeldejääv – külastasime tuld purskavat draakonit, mis asub Waweli mäe jalamil. Legendi järgi terroriseeris draakon nimega Krak linnaelanikke, süües noori neide. Kuningas lubas oma tütre mehele sellele, kes koletise tapab. Nutikas kingsepp söötis draakonile väävlitäidisega lambakorjuse – pärast seda jõi draakon nii palju vett Visla jõest, et lõhkes. Sellest legendist sai linn ka oma nime.

Giid Johanna jutustas kõigest nii entusiastlikult ja kaasahaaravalt, et lahkusin Krakovist kindla sooviga sinna kindlasti kunagi tagasi minna. See linn on kui elav ajalootahvel, kus iga nurga taga on legend, mälestus või imepärane lugu.

4. päev - 9. mai

Ojcow'i rahvuspargi ja Łokietka koopa külastus. Krakovi värav

Kokkuvõte Annika Klemets

Alustasime jalutuskäiku Łokietka koopast, mis on suurim koobas rahvuspargis (320m pikk). Keskmise temperatuur koopas on 7-8 kraadi C. Piirkonnas on tegelikult üle 700 koopa (ja 30 lossi!), aga ainult kaks on avatud külastajatele ja neist üks on Łokietka, mis on kuulus Poola kuninga Wladyslaw'i pääsemise loo tõttu. Kuningas olla ennast peitnud tšehhidest sissetungijate eest selles koopas ja pääsenud, kuna sissetungijad nägid koopasuu ees ämblikuvõrku ja arvasid, et koopas ei ole kedagi. Koopa koridorid olid kohati heledad – lubjast ja kaltisiumist. Osad käigud

olid kitsad ja nurgelised, kust pääses vaevu läbi ja samas oli koopas kolm suurt ja kõrget ruumi, millest suurimat kutsuti rüütliisaaliks. Väidetavalt kasutati koobast ka kohalike varjekohana 1. Maailmasõja ajal.

Ojcow'i rahvuspark on piirkonna väikseim, aga jättis väga sügava mulje tänu lopsakale loodusele ja mõnusalt reljeefselt kulgevale ilusate vaadetega loomulikule matkarajale, mis lookles suurte puude, kaljuseinte ja voolavate veesilmade vahel. Metsas on giidi sõnul üle 1000 taimeliigi, 70% kaitsealast moodustab mets, mis on suuresti lehtpuumets ja põhiliseks puuks on kõrge ja väekas pöök. Kaitseala ümbruses kasvatatakse viinamarju ja õunu, rahvuspargi servas olevast kalakasvatusest läheb läbi kohalik toidutee.

Käisime külas ka kalakasvatuses, mis asutati 90 aastat tagasi, kuid oli vahepeal maha jäetud. Kalakasvatuse taastasid ema ja tütar 20 aastat tagasi, kes tegid alguses seda rasket meestetööd kahekesi. Nüüdseks on neil ka töötajad ja toodangut müüakse parimatesse restoranidesse. Tegu oli mageveeforelliga, mille liha oli pigem valge, mitte roosakas ja see oli väga hõrk ja rasvane kala. Pere toodab ka käsitöökonserve ja meie grupile olid väga ilusti serveeritud nende äri parimad palad koos maitstva ja soojendava õunateega. Kohtumine kohapidajatest ema ja tütrega oli väga inspireeriv ja suurepärase oli see, et pererahvas meile ise enda lugu väga innustatult rääkisid.

Pstrąg Ojcowski (Ojcow'i forell) - õppevisiit koos väikese degusteerimisega

Kokkuvõte Kaido Kirsip

Ojcówi forellikasvatus (Hodowla Pstrąga w Ojcowie) asub vahetult Ojców rahvuspargi südames, kristallpuhaste allikate ääres Ojcówi lossi lähedal. See väike, kuid tuntud kalakasvatus on kuulus oma kvaliteetsete mägivesiforellide poolest, mida peetakse üheks parimaks kogu Poolas. Kasvatus kasutab looduslikke, külmi ja hästi hapnikustatud allikaveekogusid, mis loovad ideaalsetes tingimustes aeglaselt kasvava ja erakordselt maitseka forelli. Forelle toidetakse looduslähedaselt, ilma antibiootikumideta, ning kogu tootmine toimub keskkonnasäästlikult ja traditsiooniliste meetodite järgi.

Eriliseks teeb selle koha veel asjaolu, et külalised saavad kohapeal värsket forelli ka maitsta – näiteks suitsutatult või grillitult.

Kohaliku tegevusgrupi Jurajska Kraina esitlus

Seekordne esitlus toimus väga kaunis kohas – Pieskowa Skala lossis.

Kohalik grupi eestvedaja tegi tegevustest ülevaate ning andis teada, et eelmisel perioodil oli nende tegevusgrupp väga väike, sest piirkonda jäi ainult ca 50 000 elanikku ja saadi ainult 1,5 miljonit eurot, mida siis püüti ära kasutada parimal viisil. Otsustati aga oma piirkonda suurendada kaasates tegevusrühma lähedalasuvaid piirkondi, nii õnnestuski rahvaarv viia 110 000 juurde ning uuel perioodil saadi ka kolm korda rohkem toetusraha. Nad loodavad, et nüüd õnnestub rohkem asju edendada. Piirkonnas on erakordne loodus, mäed, rahvuspark ja mitukümmend lossi, seega saab hästi arendada just turismivõimalusi, nagu näiteks majutus, matkarajad ja toitlustus. Püüti ka aktiveerida kohalikku elanikkonda ning samuti vanemaealisi elanikke, et ka nemad saaksid hüvedest osa. Piirkonda jääb 65 veinikasvatust, millest üle 20 on nende territooriumil ja need on uuenduslikult seotud jalgrattaradadega.

Jalutuskäik Maczuga Herkulesa (Herkulese nuia juurde), lossi käigud

Kokkuvõte Heldi Laks

Ojców rahvusparkis asuva Pieskowa Skała lossi ümbruses on mitmeid salapäraseid käike ja maalilisi vaateplatvorme. Kuigi kõik maa-alused käigud pole avatud, loob loss oma müüride ja tornidega keskaegse õhustiku. Vahva oli lossiaias olev labürint.

Jalutuskäik Herkulese nuiani (Maczuga Herkulesa) on üks populaarsemaid matkaradu piirkonnas. Umbes 20 meetri kõrgune kaljusammas asus vaid lühikese jalutuskäigu kaugusel lossist. See looduslik lubjakivisammas on saanud nime oma ebatavalise kuju poolest, mis meenutab Heraklese nuia. Rada sinna kulgeb mööda looduskaunist oruäärset teed, mida ääristasid metsad, karstikoopad ja väiksemad kaljupangad.

Goszyce mõisa külastus, mõisatutvustus praeguste omanike poolt ning väike vanamuusika kontsert (Irek ja Marta Trybulec).

Kokkuvõte Uno Silberg

Nowy Dwór w Goszycach (tõlkes "Uus Mõis Goszycys") on ajalooline mõisahoone, mis asub Goszyce külas, Lesser Poola vojevoodkonnas, umbes 20 km kaugusel Krakówist. Hoone pärineb 19. sajandist ja on klassitsistlikus stiilis, ümbritsetud kauni pargiala ja looduskauni keskkonnaga. Mõis on seotud mitmete tähtsate kultuuritegelastega Poola ajaloos. Seal on elanud näiteks kuulus Poola kirjanik Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, kes oli tuntud oma luule ja näidendite poolest. Nowy Dwór kujunes 20. sajandi alguses oluliseks kultuuri- ja kohtumispäigaks, kus kogunesid kunstnikud, kirjanikud ja intellektuaalid.

Meie külastuse ajal toimus mõisas väike kontsert, millele järgnes mõisa tutvustus. Õhtu kulmineerus ühise õhtusöögiga ajaloolises interjööris, luues meelde jääva ja inspireeriva elamuse. Tänapäeval on hoone erakätes ning see taastatud ja hooldatud, säilitades oma ajaloolise väärtuse. Mõis ja selle ümbrus pakuvad külastajatele võimaluse tutvuda Poola maa-arhitektuuri ja kultuuripärandiga.

Kokkuvõtte Irma Adams

Goszyce mõis on vanim säilinud häärber Poolas, see on ehitatud 17. sajandi lõpus. Aja jooksul lisati hoonele juurde uusi osi. 19. sajandil kuulus see Boduszyński ja hiljem Zawiszade perekonnale. Vanast hoonest sai külalistemaja. Mõisal on tähtis koht Poola ajaloo ja iseseisvusliikumise kontekstis – seal peatus patrullüksus ning teise maailmasõja ajal oli mõis pagulaste varjupaik. Pärast 1945. aastat kasutasid hoonet erinevad asutused, kuid see hakkas lagunema. 1979–1983 toimus renoveerimine ja tänapäeval on mõis eraomandis ning seda taastatakse järjepidevalt. Praegused omanikud on endiste mõisnike järeltulijad ja elavad igapäevaselt mõisa peahoones, seda samal ajal renoveerides. Teisele korrusele on välja ehitatud majutustoad ning alumisel korrusel on taastatud ballisaal. Erinevate projektirahastuste kaasabil toimub järjepidev mõisa taastamine. Tehakse koostööd kohalike tootjatega. Originaalmööbel loob hubase ja koduse õhkkonna ning ruumid on valgusküllased ja avarad. Mõisat ümbritseb park koos põldude ja niitudega - kogu koht on looduse keskel. Seal on tervitamas ka lahke pererahvas. Külalistel on lisaks ööbimisele võimalik nautida kontserte, lugeda raamatuid ajaloolises keskkonnas, jalutada mõisapargis või külastada lähedal asuvaid vaatamisväärsusi.

5. päev - 10. mai

Transfeer Krakowi lennujaama.

Lend Krakow – Warssavi – Tallinn väljub kell 12.05. Saabumine Tallinna lennujaama kell 17.50.

Kokkuvõtte koostas Kaja Traagel reisikaaslaste abiga, kelle nimed on tekstis välja toodud.